

Ajaloo riigieksami eristuskiri

1. Eksami eesmärgid

Eksami eesmärk tuleneb õpitulemuste välishindamise eesmärgist ja gümnaasiumi lõpueksamite korraldamise ning gümnaasiumi lõpetamise tingimustest ja korrast.

Eksami eesmärgiks on:

- 1) hinnata riiklikus õppekavas määratletud õpitulemuste saavutatust, eriti järgmisi oskusi:
 - näha ühiskonnas toimunud muutusi, arengu järjepidevust ajaloo vältel;
 - leida Eesti ajaloo seoseid Euroopa ja kogu maailma ajalooga;
 - kasutada vastavat faktilist materjali, näitamaks ühe või teise ajalooperioodi, ajaloo sündmuse või -nähtuse, teatud probleemi mõistmist; arutleda ajalooprobleemide üle, toetudes vastavale tõendusmaterjalile, analüüsides ja hinnates mitmesuguste sündmuste ja nähtuste olemust ja kulgu, põhjuslikke seoseid, sarnasusi ja erinevusi, alternatiivseid arenguvõimalusi ning erinevaid tõlgendusi;
 - refereerida, kommenteerida, analüüsida ja hinnata erinevaid ajalooallikaid, võrrelda neid omavahel;
 - töötada ajalookaardiga ja ajalooteemaliste piltidega, skeemide ja statistilise materjaliga ning teha nende alusel järeldusi.
- 2) hinnata üldajaloo XX sajandi ja Eesti ajaloo põhisisu, olulisemate probleemide, tähtsamate sündmuste, kultuuripanuse, mõistete ja isikute tundmist;
- 3) suunata eksami sisu ja vormi kaudu õppeprotsessi;
- 4) siduda järjestikuseid haridusastmeid ja –tasemeid;
- 5) anda koolile ning õpetajatele võimalus hinnata oma õpitulemusi üleriigilisel taustal;
- 6) kavandada ja teha muudatusi riiklikus õppekavas, õppekirjanduses, õpetajate täienduskoolituses, suunata vastavat arendustööd.

Gümnaasiumi riigieksamid võimaldavad veel:

- 1) saada õpilastel objektiivsem ettekujutus oma õpitulemustest ja koolil ennast hinnata;
- 2) kooli pidajal, Haridus- ja Teadusministeeriumil, lastevanematel ja teistel saada tagasisidet õppimise/õpetamise tulemuslikkusest koolis;
- 3) võrrelda gümnaasiumilõpetajate eksamitulemusi;
- 4) ühitada gümnaasiumi lõpueksamid kutseõppeasutuse, rakenduskõrgkooli ja ülikooli sisseastumiseksamitega.

2. Eksami sihtrühm ja kontrollitavad õpitulemused

2.1. Eksami sihtrühm

Põhikooli ja gümnaasiumi riikliku õppekava järgi õppivad gümnaasiumilõpetajad, põhihariduse baasil kutseõppeasutuses lõpukursustel õppivad õpilased; varem gümnaasiumi või kutseõppeasutuse lõpetanud isikud, kes ei ole antud õppeaines riigieksamit sooritanud; varem gümnaasiumi või kutseõppeasutuse lõpetanud isikud, kes soovivad varasema aasta eksamitulemust parandada; välisriigis Eesti keskharidusele vastava haridustaseme omandanud isikud; gümnaasiumi õpilased, kes ei ole 12. klassis, kuid kellel on eksamiaine gümnaasiumiastme kohustuslikud kursused läbitud ja kutseõppeasutuste õpilased, kes ei ole lõpukursusel, kuid kellel on eksamiaine läbitud.

2.2. Kontrollitavad õpitulemused

Gümnaasiumi ajalooõpetusega taotletakse, et õpilane:

- 1) õpiks ennast suhestama kodukoha, Eestimaa, Euroopa ja maailmaga;
- 2) õpiks leidma, tõlgendama, üldistama, hindama, talletama ja edastama ajalooalast teavet;
- 3) õpiks mõistma ja hindama kaasaja sündmusi Eestis ja maailmas ajaloolises taustsüsteemis;
- 4) õpiks fakte ja nähtusi seostama, tunnetama ajalookäigu terviklikkust;
- 5) mõistaks tänapäeva Eesti ühiskonna probleeme, tunneks end vastutavana nende lahendamisel;
- 6) õpiks analüüsima ja hindama ajaloosündmusi ja -protsesse;
- 7) õpiks osalema diskussioonis ja kaitsma argumenteeritult oma seisukohta, oskaks väidelda;
- 8) oskaks leida ajalooallikast tõendusmaterjali ja otsustada selle usaldusväärsuse üle;
- 9) õpiks kasutama erinevaid teabeallikaid eesmärgipäraselt ja kriitiliselt;
- 10) õpiks kriitiliselt analüüsima massiteavet.

Gümnaasiumis taotletavad **üldpädevused**, mille saavutamisele peab kaasa aitama teiste hulgas ka ajaloo õppimine, näevad ette, et gümnaasiumi lõpetades õpilane:

- 1) suudab hinnata oma taotlusi, arvestades oma võimeid ning võimalusi;
- 2) on teadlik erinevatest töövaldkondadest, tööturu suundumustest; oskab hankida teavet edasiõppimise ja tööleidmise võimaluste kohta; kavandab oma karjääri;
- 3) on seaduskuulekas, käitub väärilt, järgib inimõigusi ja Eesti Vabariigi seadusi;
- 4) on kujundanud oma kodanikupositsiooni, tunnetab end dialoogivõimelise ühiskonnaliikmena Eesti, Euroopa ja globaalses kontekstis;
- 5) vastutab oma valikute, otsustuste, endale võetud kohustuste eest, austab teiste inimeste ja iseenda vabadust, on suveräänne isiksus;
- 6) teab globaalprobleeme, oma kaasvastutust nende lahendamise eest; oskab vältida ja vähendada keskkonda kahjustavat tegevust;
- 7) elab tervislikult, oskab hoida, vajadusel taastada oma vaimset ja füüsilist vormi;
- 8) saab aru, et inimelu on püha;
- 9) hindab kultuuri, omab ettekujutust euroopaliku kultuuri põhivaldkondadest ja perioodidest;
- 10) väärtustab oma rahvuskultuuri, näeb seda euroopa ja teiste rahvaste kultuuri kontekstis;
- 11) soovib end kunstivahendite abil väljendada;
- 12) väärtustab säästva ja jätkusuutliku arengu ideed, omab väljakujunenud loodusteaduslikku maailmapilti;
- 13) oskab ette näha võimalikku edu ja ebaedu, konflikte vältida ja lahendada; käituda tolerantset;
- 14) oskab vastu seista sotsiaalsele manipuleerimisele;
- 15) oskab kasutada erinevaid õpistrateegiaid;
- 16) oskab valida ja kasutada eri märgisüsteeme informatsiooni vastuvõtmiseks, talletamiseks, tõlgendamiseks, edastamiseks, loomiseks ja vahetamiseks;

- 17) mõtleb kriitiliselt, oskab oma mõtte- ja tegevuskäiku analüüsida ning hinnata; kasutab kriitilist mõtlemist mis tahes seisukoha üle otsustamisel;
- 18) oskab argumenteeritult väidelda;
- 19) oskab koostada uurimistööd ja projekti, neid esitleda;
- 20) oskab kasutada arvutit õppimis- ja töövahendina ning oma töötulemuste esitlusvahendina.

Õppekava kohustuslikud läbivad teemad, mille lõimimist ajaloo aine õpetamisega kontrollib ka riigieksam, on:

- keskkond ja säästev areng;
- tööalane karjäär ja selle kujundamine;
- infotehnoloogia ning meedia;
- turvalisus.

3. Eksami ülesehitus

3.1. Eksamitöö vorm

Gümnaasiumi ajaloo riigieksam on kirjalik, koosneb arutlusest (I osa – 25 punkti) ja erinevatest üleannetest (II, III, IV osa temaatilise jaotusega Eesti ajalugu, üldajalugu, inimene-ühiskond-kultuur; kokku 75 punkti): allika analüüs; kaardi tundmine; teemakohaste faktide, isikute ja mõistete tundmine; perioodile/teemale iseloomulike joonte, sündmuste tundmine; iseloomustamine, võrdlemine, seoste loomine, hinnangu andmine. Ajaloo riigieksamitöö on 100-punktiline.

3.2. Eksamitöö pikkus

Eksam kestab 240 minutit (neli tundi). Õpilane valib eksamiosade vastamise järjekorra ise. Erinevatele eksamiosadele ei ole ette nähtud konkreetset sooritusaega.

3.4. Eksamitöö aeg

Ajaloo riigieksam toimub 28. mail, lisaeksam 6. juunil, korduseksam 1. augustil 2013. aastal. Eksam algab 10.00. Eksamil vaheaega ei ole.

3.5. Eksami konstrukt

Kirjalikku arutlust (õpilane valib ühe kuuest väljapakutud teemast) hinnatakse 25 punktiga. Hinnatakse arutluse vastavust teemale, ajastu ja teemakohaste faktide tundmist, analüüsi, võrdlemise ja seoste loomise oskust ning isikliku suhtumise väljendmist hinnangute kaudu.

Allika analüüsiga hinnatakse tekstist olulise leidmise ja katkendi(te) põhjal vastamise oskust, allikatekstide võrdlemise, kommenteerimise ja hindamise oskust.

Pildi või foto analüüsiga hinnatakse äratundmise, seostamise, iseloomustamise ja tõlgendamise oskust.

Kaardiülesandega kontrollitakse kaardilt informatsiooni leidmise ja tõlgendamise oskust.

Muude ülesannetega kontrollitakse, kas õpilane on omandanud lähiajaloo kronoloogilised piirid, teab ja oskab iseloomustada ja analüüsida tähtsamaid ajaloosündmusi, isikuid, kultuurinähtusi ja –panust; tunneb Eesti ajalugu, oskab siduda Eesti ajaloo sündmusi kodukoha, naabermaade, Euroopa ja maailma ajalooga; oskab leida ajaloosündmuste ja –nähtuste sarnasusi ja erinevusi, põhjusi ja tagajärgi; saab aru, et ajaloosündmusi võib alati mitmeti tõlgendada; põhjendab oma seisukohti ja oskab anda hinnangut; oskab end asetada minevikus elanud inimese olukorda.

3.6. Eksami teemad 2013

EESTI AJALUGU

Eesti ajaloo perioodid, üldiseloostus ja pöördepunktid

Antud teema eeldab, et õpilased teavad, missugused sündmused viisid Eesti ala ühe või teise riigi koosseisu ning milliseid muutusi võimude vahetumine endaga kaasa tõi. Eksamil ei eeldata selle teema juures üksikasjalist sõdade käigu teadmist. Eksaminand peab tundma administratiivse jaotuse muutumist, kirjeldatavate sündmuste/protsesside ajaloolist tausta, oskama analüüsida kaardil leiduvat teavet, tundma erinevate ajalooperioodide tähtsamaid sündmusi, orienteeruma ajas – oskama paigutada Eesti ajaloo ja kultuuri tähtsamaid sündmusi õigesse ajaperioodi. Pöördepunktide all mõistetakse eksamil muistset vabadusvõitlust, Liivi sõda, Poola–Rootsi sõdu, Põhjasõda, maailmasõdu ja okupatsioone, iseseisvumist ja iseseisvuse taastamist.

Eesti 20. sajandi I poolel

1905. aasta revolutsiooni tagajärjed. Eesti riigi loomine Venemaa ja maailmasündmuste taustal. Demokraatliku ja autoritaarse Eesti majanduslik, poliitiline ja kultuuriline areng. Eesti iseseisvuse kaotus II maailmasõja ajal. Eesti inkorporeerimine NSV Liitu. II maailmasõja tagajärjed Eestile. Nõukoguliku ühiskonna kujundamine 1944-1950.

ÜLDAJALUGU 20. sajandil

Rahvusvahelised suhted 20. sajandil (1991. aastani)

Suurriikide liidud 20. sajandi algul. Esimese maailmasõja põhjused ja tagajärjed. Muutused Euroopa poliitilisel kaardil. Rahvasteliit. Versailles' süsteem ja selle lagunemine. Lepituspoliitika. Müncheni konverents. MRP. Teise maailmasõja sõdivad pooled. Potsdami konverents. Teise maailmasõja tagajärjed. Külma sõda. Trumani doktriin. Marshalli plaan. Kriisid ja kriisikolled külma sõja ajal: Berliini blokaad, Korea sõda, Berliini kriis, Kuuba kriis, Vietnami sõda. Võidurelvastumine ja desarmeerimine. Helsingi protsess. Rahvusvahelised suhted 1980. aastatel. Külma sõja lõpp ja kommunistliku süsteemi lagunemine. Muutused Euroopa poliitilisel kaardil 20. sajandil.

Demokraatia ja diktatuur 20. sajandi I poolel

Muutused Euroopa poliitilisel kaardil 20. sajandi I poolel. Diktatuuride kehtestamise põhjused. Diktaatorlike riikide iseloomulikud jooned Saksamaa, Itaalia ja NSVL-i näitel. Demokraatlikud riigid USA ja Suurbritannia näitel. II maailmasõja põhjused ja tagajärjed. Demokraatia ja diktatuuri vastasseis pärast II maailmasõda (kuni 1950).

INIMENE. ÜHISKOND. KULTUUR

Euroopa 19. sajandil

Prantsuse revolutsiooni ja Napoleoni sõdade mõju ja tagajärjed. Viini süsteem ja selle lagunemine. Industriaalühiskonna kujunemine. Rahvuse sünd, rahvuslik liikumine (etapid) ja maa ühendamine Saksamaa näitel. Poliitilised õpetused: konservatism, liberalism, sotsialism. Majandusõpetused: merkantsilism, majanduslik liberalism, utilitarism, füsiokraatia teooria.

3.7. Eksamitöö vormistamine

Eksamitöö kirjutatakse sinise või musta tindi või pastaga. Pliitsiga kirjutatut ei arvestata. Vastused kirjutatakse selleks ettenähtud kohale loetavalt ja üheselt mõistetavalt. Paranduste tegemisel tõmmatakse vale vastus maha ja kirjutatakse kõrvale või järele uus vastus. Vastust üle kirjutada ega korrektorit kasutada ei ole lubatud. Arutluse mustand ja allikate leht jäävad kooli.

3.8. Abivahendid

Abivahendite kasutamine ei ole eksamil lubatud.

4. Eksami hindamine

4.1. Hindamise korraldus

Riigieksamitöid hindab haridus- ja teadusministri käskkirjaga kinnitatud hindamiskomisjon, kelle tegevust korraldab Eksamikeskus vastavalt haridus- ja teadusministri kinnitatud töökorrale.

Hindamisjuhendi koostab ettevalmistav komisjon. Seda täpsustatakse hindamiskomisjoni poolt riigieksamitööde alusel.

Eksami erinevate osade hindamiseks moodustatakse hindajatest väiksemad grupid. Iga grupp hindab eksamitöid koos kaks päeva. Ühiselt täpsustatakse hindamisjuhendit. Hindamisjuhendis pakutud vastusest erineva vastuse õigsuse üle otsustatakse ühiselt.

Riigieksamitööde objektiivselt hinnatavat eksamiosa hindab üks hindaja. Riigieksamitöö subjektiivset osa – arutlust hindab juhendi alusel kaks teineteisest sõltumatut hindajat (teine hindaja ei tea esimese hindaja pandud hinnet). Subjektiivse eksamiosa lõpphinne kujuneb kahe hindaja tulemusena. Kui kahe hindaja tulemus erineb üle 3 punkti, hindab tööd kolmas hindaja. Lõpphinne kujuneb kolme hindaja keskmine.

Hindamisperioodi lõpul esitavad hindajad kokkuvõtva aruande õpilaste vastuste ja eksamitöö osa kvaliteedi kohta.

Hindamiskomisjon hindab kodeeritud riigeksamitöid 100 palli süsteemis. Gümnaasiumi lõpetamiseks on riigeksami tulemus positiivne alates 20 hindepallist. Kui riigeksamitulemus on vähem kui 20 palli, on riigeksam sooritatud mitterahuldavalt.

Kui riigeksamitööde hindaja tuvastab kõrvalise abi kasutamise või mahakirjutamise (eri eksamitöodes süstemaatiliselt esinevad ühesugused vead ja/või parandused, identselt sõnastatud pikemad vabavormilised vastused, ülejäänud vastuse loogikaga mittehaakuvad ühesugused õiged või valed lisandused vastusesse, loomevargus vms) riigeksamitöö kirjutamisel, teeb ta hindamiskomisjoni esimehele ettepaneku hinnata eksamitöö 0 palliga.

4.2. Hindamise kriteeriumid

Ülesannete vastuseid hinnatakse täispunktides konkreetsete vastuste alusel. Seoste leidmise, iseloomustamist nõudvate, võrdlemise, põhjendamise ja hinnangut nõudvad ülesanded on hinnatud enamate punktidega kui faktiteadmist eeldavad ülesanded.

Avatud küsimuste puhul on õigeid vastuseid mitu. Hindamisjuhendis on sellisel puhul toodud mõned võimalikud või näidisvastus taseme kirjeldamiseks. Iga sisuliselt õige vastus tuleb avatud küsimuste puhul lugeda õigeks.

4.3. Hindamisjuhendid

Arutlust hinnatakse hindamiskriteeriumide alusel 25 punktiga

HINDAMISJUHEND (25 punkti)

2p töö struktuur vastab arutluse nõuetele:

0p esitatud on ainult teemaarendus, töö ei ole struktureeritud;

1p töö on struktureeritud, kuid ülesehituses puudub tervik ja loogika (puudub kas sissejuhatus või kokkuvõte);

2p ülesehitus on üldnõuetele vastav (sissejuhatus, teemaarendus, kokkuvõte).

7p töö vastab üldiselt teemale, õpilane esitab ülevaatliku kirjelduse, põhiseisukohad:

1p ajaline määratlus;

1p ajalooline taust (perioodi ülevaade, hinnang);

5p kirjutatakse lahti märksõnadena/alateemadena vastavalt konkreetsele teemale.

1p teema element

1p teema element

1p teema element

1p teema element

1p teema element

6 punkti arutlus, analüüs, probleemi väljaarendamine:

0p töö ei ole tervik, esitatud on omavahel seostamata tekst;

1p töö on kirjeldava laadiga jutustus;

2p probleem on käsitletud;

3p on välja toodud teemakohased iseloomulikud jooned;

4p - 6p alateemad on avatud tasakaalustatult;

arutlus on analüüsiva iseloomuga: võrdlus, seosed;

probleem on lõplikult välja arendatud: analüüs, põhjendused.

4 punkti konkreetsed näited/faktoloogia:

- 0p esinevad tõsised faktevad, näited ei ole teemakohased;
- 1p esitatud on mõni üksik juhuslik fakt, mõned eksimused;
- 2p esitatud on mõned teemaga seostatud faktid;
- 3p esitatud on piisavalt fakte teema toetuseks;
- 4p näidete valik on põhjendatud, ilmneb õpilase lugemus.

4 punkti isiklik suhtumine ja järeldused:

- 0p isiklik vaatepunkt puudub, järeldused ei ole teemakohased;
- 1p oma arvamus (ilma põhjendusega);
- 2p isiklikku hinnangut toetavad teemakohased lihtsad järeldused;
- 3p järeldustele tuginev isiklik hinnang on kinnitatud näidetega;
- 4p järeldused tulenevad analüüsist, on põhjendatud ja argumenteeritud, ilmneb eruditsioon.

2 punkti isiku- ja kohanime õigekiri, stiil:

- 0p ebakorrekne stiil, tõsised kirjavead;
- 1p esineb üksikuid eksimusi või ebakorrektust, töö on üldsõnaline (släng jms.);
- 2p sõnastus ja kirjaviis on korrektne.

Kõige olulisem arutluse hindamisel on teemakohasus. Kui arutlus ei vasta teemale, jäetakse kõik teised kriteeriumid arvestamata ja töö hinnatakse 0 punktiga.

Töö struktuuri (2p) hinnates lähtutakse teemale vastavusest, st nii sissejuhatus kui ka kokkuvõttev lõppsõna peavad olema teemakohased. Punktiga ei hinnata töö lihtsat (mitte sisulist) eristamist iseseisvate lõikudega.

Ajaline määratlus (1p) ja ajalooline taust (1p) eeldab teema sidumist taustsündmuste ja ajaperioodiga. Õpilasele ei oodata ilmtingimata perioodi märkimist aastast aastani, vaid eeldatakse viitamist taustsündmustele. Ajalise määratluse tundmiseks loetakse ka arutluses näidetena esitatud daatumeid.

Teema elementide (5p) all eeldatakse konkreetse teema avamist vähemalt viie valdkonna, alateema või märksõna kaudu. Kui õpilane esitab teema valdkonna lihtsalt märksõnana ja jätab välja arendamata, siis loetakse seda fakti esituseks, mitte alateema või valdkonna avamiseks.

Arutlus, analüüs ja probleemi väljaarendamine (6p) on kirjeldatud vältimaks juhtu, et õpilase seisukoht hindajale ei meeldi. Punkte antakse teema sisu avamise ja põhjendatuse eest.

Konkreetsete näidete (4p) eest punktide andmisel lähtutakse õpilase valikust. Hindamiskomisjon ei lepi eelnevalt kokku n-ö kohustuslikke fakte, mille eest saab/ei saa punkte. Kui arutluses on esitatud piisavalt näiteid teema toetuseks, aga muidu korrektsete näidete hulka satub mõni tõsine faktiviga, siis hinnatakse õpilase konkreetsete näidete tundmist ühe punktiga.

Isiklikku suhtumist ja järeldusi (4p) ei eeldata vormistatuna iseseisva lausena, näiteks mina arvan, et... Isiklik hinnang võib sisalduda arutluses. Sõltub õpilase nägemusest, kas isiklik suhtumine väljendatakse kokkuvõttes lõppsõnas või on see esitatud hinnanguna teemat läbivalt.

Ajalooliste isikute nimede ja kohanimede õigekiri ja stiili (2p) hinnatakse samuti ainult teemakohasuse puhul. Kui arutlus on kirjutatud teemast mööda, hinnatakse seda 0 punktiga, mitte 2p õigekirja ja stiili eest.

4.4. Hindepiir

Gümnaasiumi lõpetamiseks on riigeksami tulemus positiivne alates 20 hindepallist. Kui riigeksamitulemus on vähem kui 20 palli, on riigeksam sooritatud mitterahuldavalt.

4.5. Eksamilt kõrvaldamine

Eksamilt eemaldatakse juhul, kui eksaminand kasutab riigeksami sooritamisel kõrvalist abi või kirjutab maha, üritab seda teha või aitab sellele kaasa; kui eksaminandi käitumine häirib riigeksami läbiviimist või teisi õpilasi.

Riigeksamilt kõrvaldatud eksaminandi eksam loetakse mittesooritatuks ja ta ei saa samal aastal antud riigeksamit uuesti sooritada.

4.6. Eksamitulemuse vaidlustamine

Riigeksamitulemuste apelleerimine

Riigeksamitulemuste vaidlustamise avalduste läbivaatamiseks moodustab haridus- ja teadusminister käskkirjaga apellatsioonikomisjoni. Apellatsioonikomisjoni tegevust korraldab Haridus- ja Teadusministeeriumi järelevalveosakond.

Oma riigeksamitulemuse läbivaatamiseks apellatsioonikomisjonis esitab eksaminand avalduse Haridus- ja Teadusministeeriumile. Avalduse blankett võib olla täidetud käsitsi või arvutis, selle võib edastada isiklikult või posti teel.

Riigeksamitulemust saab apellatsioonikomisjonis vaidlustada üks kord.

Apellatsioonikomisjoni otsusega võib hindamiskomisjoni otsust muuta (riigeksamitulemust tõsta või langetada).

Apellatsioonikomisjon vaatab vaidlustatud riigeksamitöö läbi kümne tööpäeva jooksul pärast avalduse registreerimist Haridus- ja Teadusministeeriumis, kontrollides selle hindamise vastavust vastava õppeaine riigeksamitöö hindamisjuhendile. Apellatsioonikomisjon teatab oma otsusest avalduse esitajale ja hinde muutmise korral Eksamikeskusele kirjalikult.

Riigeksami hinde muutmise korral väljastab Eksamikeskus eksaminandile hiljemalt apellatsiooniperioodi lõpul uue riigeksamitunnistuse.

Vaidlusaluse eksamitööga saavad avalduste esitajad tutvuda pärast apellatsiooniperioodi lõppu vastavalt Eksamikeskuse direktori kinnitatud korrale.

5. Õppematerjalid (vajalike õppematerjalide loetelu, mille põhjal saab valmistuda riigeksamiks)

Eksamitöö on koostatud gümnaasiumi õppekirjanduse alusel.

- 1) A. Adamson, T. Karjahärm. Eesti ajalugu. Õpik gümnaasiumile. – Tln: Argo, 2004;
- 2) A. Mäesalu, T. Lukas, M. Laur, T. Tannberg. Eesti ajalugu. – Tln: AS Bit 1998;
- 3) M. Laur, A. Pajur, T. Tannberg. Eesti ajalugu II. – Tln: AS Bit 1998;

- 4) L. Vahtre. Eesti ajalugu. Õpik gümnaasiumile. – Tln: Ilo, 2004;
- 5) A. Adamson, S. Valdmaa. Eesti ajalugu gümnaasiumile. – Tln: Koolibri 1999, 2001;
- 6) Koostaja H. Piirimäe. Inimene, ühiskond, kultuur II. Uusaeg. – Tln: Koolibri 2001;
- 7) A. Adamson, J. Ant, M. Mihkelson, S. Valdmaa, E. Värä. Lähiajalugu. Õpik XII klassile. – Tln: Argo 2000, 2003;
- 8) A. Fjodorov. XX sajand. Õpik gümnaasiumile, 1. ja 2. osa. – Tln: AS Bit 2002;
- 9) M. Laur, A. Mäesalu, T. Tannberg, U. Vent. Eesti ajalugu I, Muinasajast 19. sajandi lõpuni. – Tln: AS Bit 2005;
- 10) A. Pajur, T. Tannberg. Eesti ajalugu II, 20. sajandist tänapäevani. – Tln: AS Bit 2006;
- 11) M. Laar, L. Vahtre. Lähiajalugu gümnaasiumile. I osa. – Tln: AS Bit 2006;
- 12) M. Laar, L. Vahtre. Lähiajalugu. Õpik gümnaasiumile. II osa. – Tln: AS Bit 2007;
- 13) А. Мясалу, Т. Лукас, М. Лаур, Т. Таннберг. История Эстонии I.- Тлн: АС Бит 1999;
- 14) М. Лаур, А. Паур, Т. Таннберг. История Эстонии II. - Тлн: АС Бит 1997;
- 15) С. Валдмаа, А. Адамсон. История Эстонии. Учебник для гимназии. – Тлн: Коолибри 2000;
- 16) Сост. Х. Пийримяэ. Человек, общество, культура III. – Тлн: Коолибри 2002;
- 17) Сост. А. Адамсон. Новейшая история для 12 класса. – Тлн: Институт им. Я. Тыниссона 2000;
- 18) А. Феодоров. История XX века. Учебник для гимназии. Часть 1. - Тлн: АС Бит 2001;
- 19) А. Феодоров. История XX века. Учебник для гимназии. Часть 2. - Тлн: АС Бит 2001.

6. Näidisülesanded (ülesannete erinevad tüübid, valituna varasematest eksamitöödest)

I OSA – ARUTLUS (25 PUNKTI)

Õpilane valib ühe teema kolme eesti- ja kolme üldajaloo teema hulgast.
Teemade näited on valitud küsimuste tüüpide alusel:

1. Kas ... küsimused

Eesti saatuseaastad 1939 – 1940: kas oluks alternatiiv? Esimese ja Teise maailmasõja järgsed kokkulepped: kas tähis uute vastuolude suunas? Kas NSV Liidu kokkuvarisemine oli möödapääsmatu või oleks saanud seda vältida? Möisnik ja talupoeg – kas üksnes vaenlased? (18.–19. sajandi kontekstis).

2. Miks...?

Miks kujunes Esimese maailmasõja järel osades Euroopa riikides välja diktatuur? Kuidas õnnestus teistel riikidel säilitada demokraatia? Külma sõja kujunemine: miks said endistest liitlastest vaenlased?

3. Mil määral...? Kuivõrd...?

Kuivõrd Rootsi aega võib nimetada “vanaks heaks Rootsi ajaks”? Mil määral põhjustasid Eesti taasiseseisvumise rahvusvahelise elu sündmused, mil määral Eesti sisemised arengud? Mil määral tulenes diktatuuride esiletõus Esimese maailmasõjaga lahendamata jäänud probleemidest? Kuivõrd oli eestlastel valikuid Teises maailmasõjas?

4. Mil moel...? Kuidas...? Missugune ...?

Kuidas mõjutas Rootsi aeg eesti kultuuri arengut? Missugused olid eestlaste poliitilised valikud Teises maailmasõjas? Kuidas mõjutas maailma arengut koloniaalsüsteemi kokkuvarisemine Teise maailmasõja järel? Mil moel mõjutas ristiusk Eesti vaimuelu keskajal?

5. Võrrelge...?

Balti tee taasiseseisvumisele, sarnasused ja erinevused. Nii sündis Eesti riik ja taastati Eesti riiklik iseseisvus: sarnasused ja erinevused. Võrrelge fašismi Itaalias, natsismi Saksamaal ja kommunismi Nõukogude Liidus. Tooge välja sarnasused ja erinevused. Võitjate poliitika Saksamaa suhtes pärast Esimest ja pärast Teist maailmasõda: sarnasused ja erinevused.

6. Hinnake, analüüsige, arutlege, põhjendage...

1934. aasta pööre Eestis – kelle huvides? Lüüasaamine muistses vabadusvõitluses kui pöördepunkt eestlaste ajaloos. Balti küsimus rahvusvahelisel areenil 1939 - 1985. Külma sõja võitjad ja kaotajad.

II OSA – ERINEVAD ÜLESANDED (75 punkti)

ALLIKAD

1) TÖÖ KAARDIGA:

1. KÜLMA SÕJA KRIISID

Kaardil on tähistatud kolm külma sõja aegset kriisi Euroopas. Nimetage kriis, selle toimumise aasta, põhjus ja tulemus. (10p)

I kriis (3p)

Kriis ja aasta

Põhjus

Tulemus

II kriis (3p)

Kriis ja aasta

Põhjus

Tulemus

III kriis (3p)

Kriis ja aasta

Põhjus

Tulemus

Millist sündmust peate külma sõja lõpuks? Dateerige aastaga. (1p)

2. Eesti haldusjaotus (8p)

Millist perioodi Eesti ajaloos kajastavad antud kaardid?

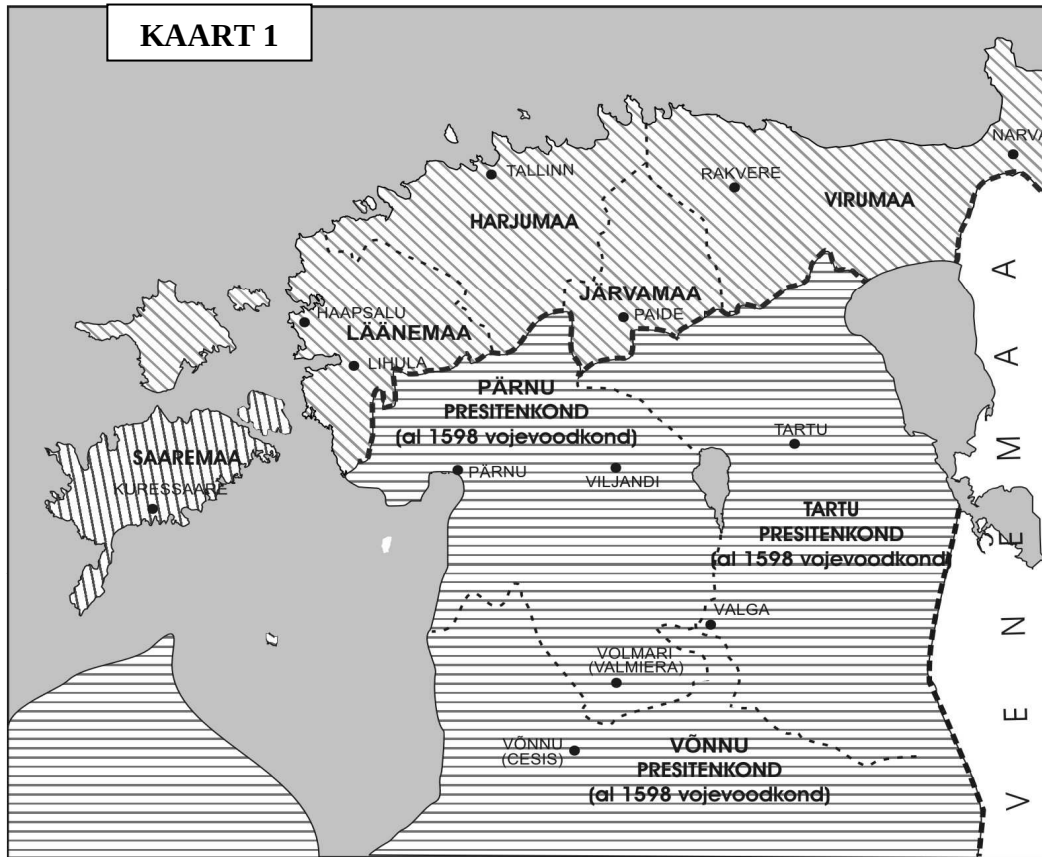
Leidke igale kaardile sobiv nimetus ja põhjendage, miks Te tegite just sellise otsustuse? (8 p)

Nimetus 1 p; koos põhjendusega 2 p.

Kaardi nr	Kaardi nimetus	Põhjendus
1.		

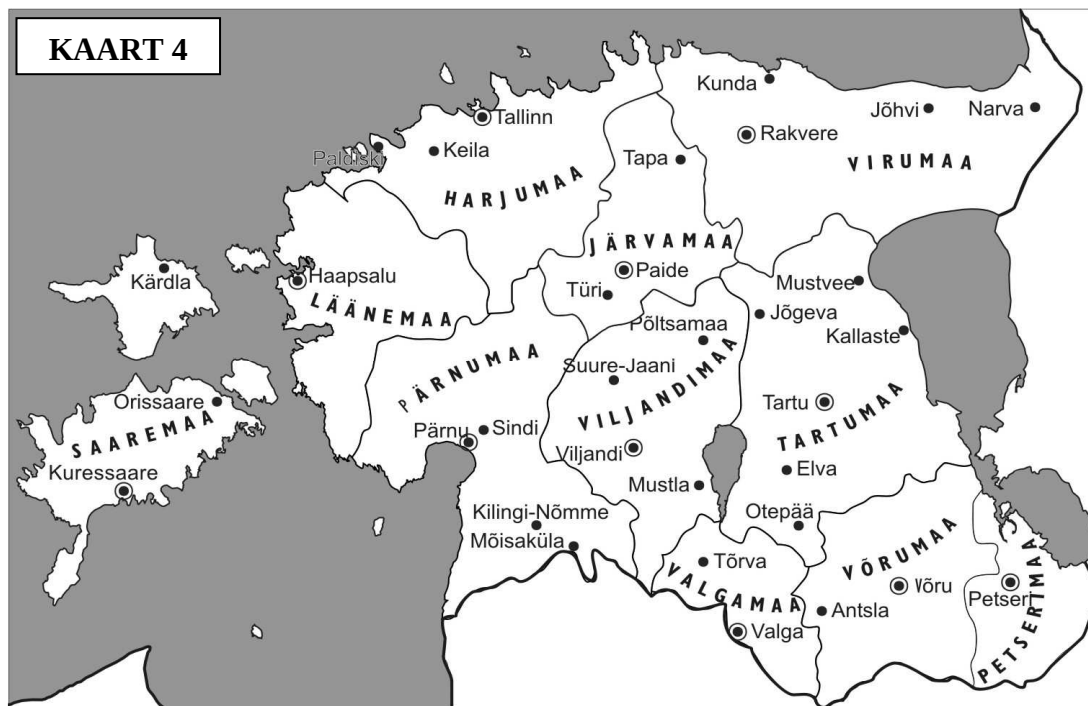
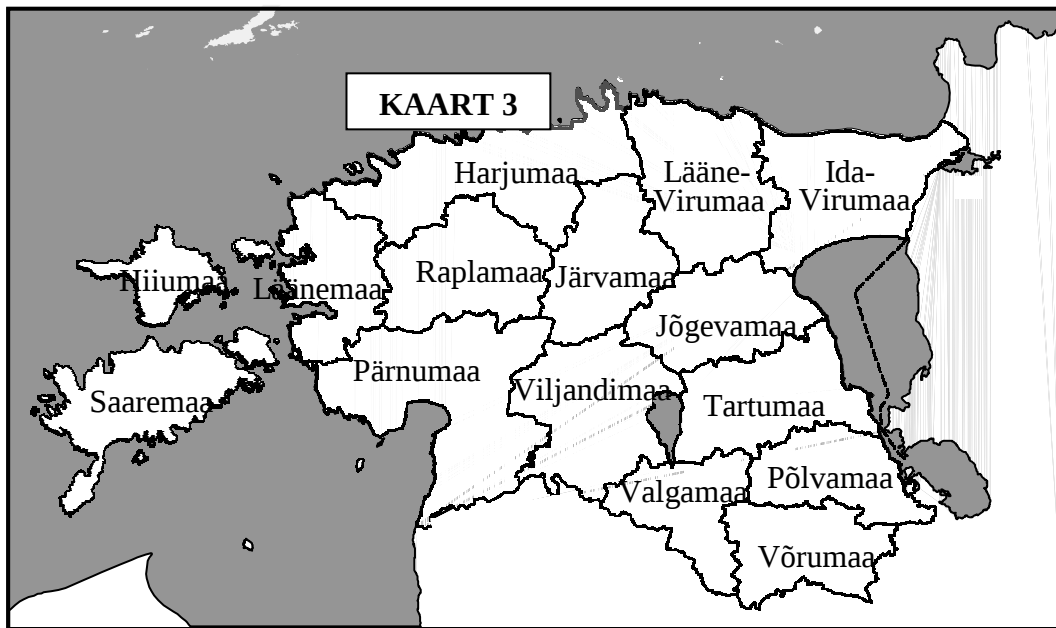
		
2.		
3.		
4.		

KAART 1

KAART 2

2) PILT

TÖÖ KARIKATUURIGA (10p)

1) Milliseid riigijuhte on karikatuuril kujutatud ja millist riiki nad esindasid? (2p)

Isik

Riik

2) Millist kriisi suurriikide suhetes karikatuuril kujutatakse? Sündmus ja dateering aastaga. (1p)

3) Selgitage, mille põhjal Te sellise otsuse tegite (2p)

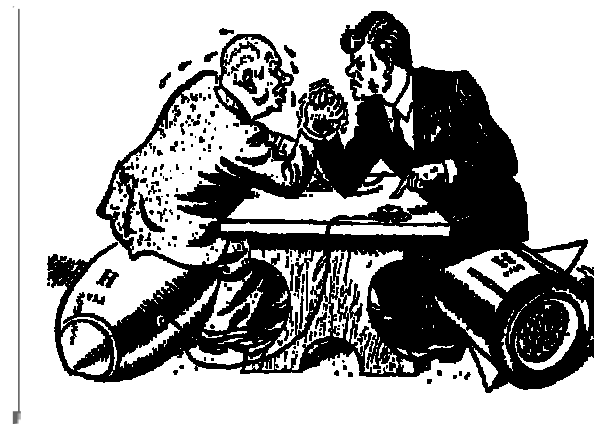
4) Milline oli kriisi otsene ajend? (1p)

5) Milliste tulemustega kriis lõppes? (2p)

1)

2)

6) Selgitage, milles väljendub Teie meelest autori suhtumine sündmusesse. (2p)

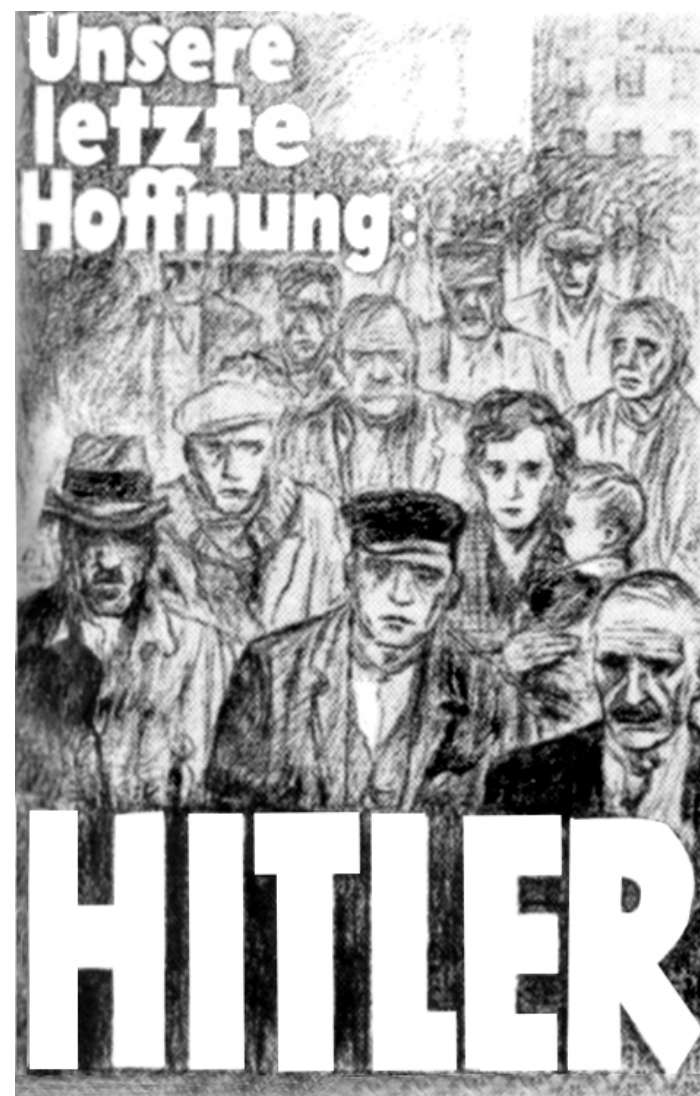

3) PLAKAT

1. Töö piltidega (10 p)

PLAKAT 1. „TÖÖD JA LEIBA - NIMEKIRJAGA NUMBER 1”

PLAKAT 2. „HITLER - MEIE VIIMANE LOOTUS”

	PLAKAT 4. „SAKSAMAA ON VABA”
	PLAKAT 3. „MINU TAGA ON MILJONID”

1. Milliseid natside valimislubadusi kajastavad plakatid (plakatid 1, 2, 4)? Selgitage, kuidas neid lubadusi täideti? (6p)

PLAKAT 1

Lubadus

Täitmine

PLAKAT 2

Lubadus

Täitmine

Lubadus

Täitmine

2. Milles nägid natsipartei vastased Adolf Hitleri valimisedu põhjust (plakat 3)? Kas nõustute nende seisukohtadega? Põhjendage oma arvamust. (2p)

A. Hitleri valimisedu põhjus

Minu aramus

3. Nimetage kaks olulist muutust Saksamaa sisepoliitikas pärast natside võimuletulekut. (2p)

1)

2)

2. EESTI 1917–1920 (14p)

1. Valige sobiv pildiallkiri. Kirjutage foto number õigesse ruutu. (1 p)

	Saksa okupatsioonivägede saabumine
	Petrogradi eestlaste meeleavaldus Eesti autonoomia toetuseks
	Eesti Asutava Kogu avakoosolek
	Ülemaaline rahvaasemike koosolek Tartus
	Tartu rahulepingu allkirjastamine

**2. Järjestage fotod neil kujutatud sündmuste toimumise järjekorras (alates varasemast).
Kirjutage punktiirile foto number. (1p)**

1. Foto nr	2. Foto nr	3. Foto nr	4. Foto nr
------------------	------------------	------------------	------------------

3. Nimetage kaks olulist muudatust kubermangu valitsemises, mis järgnesid autonoomia andmisele. (2 p)

1)

2).....

4. Iseloomustage Saksa okupatsioonivõimude suhtumist Eesti omariiklusesse ja tooge üks näide, mis tõestab iseloomustuse paikapidavust. (2 p)

seisukoht 1 p, koos näitega 2 p

Seisukoht:

Näide:

5. Nimetage kaks olulisemat seadust, mis Asutav Kogu vastu võttis ja põhjendage nende tähtsust Eesti ajaloos (4 p)

I seadus:

Põhjendus:

II seadus:

Põhjendus:

6. Nimetage Tartu rahulepingu kaks sätet, mis praegu on täitmata? (2 p)

I sätte

II sätte

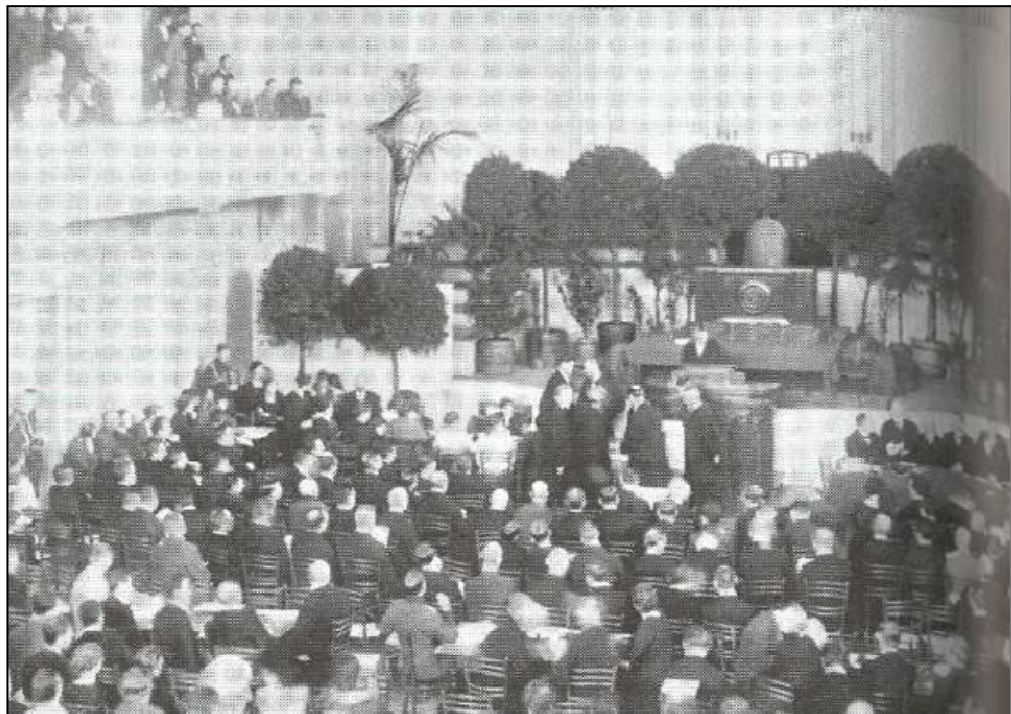

Foto 1.

Foto 2.

Foto 3.

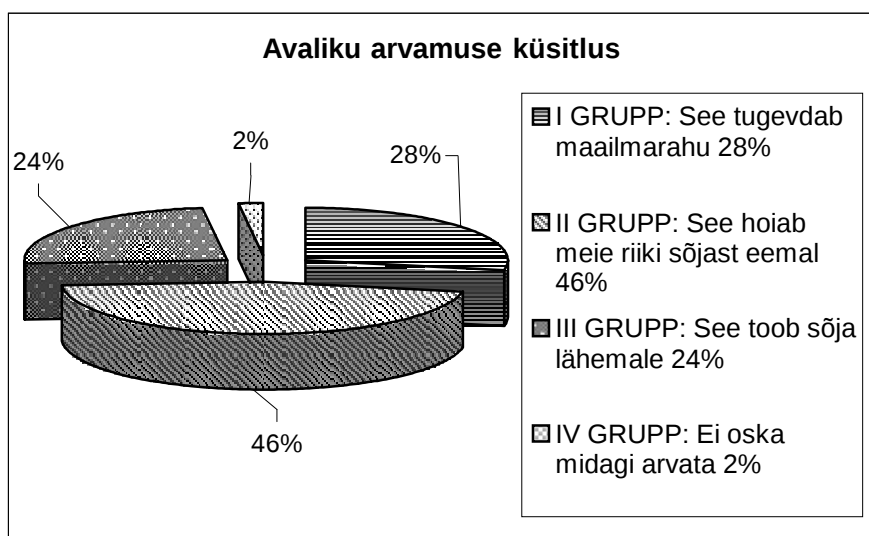

Foto 4.

4) GRAAFIK

Kokku (6 p)

1939. a veebruaris korraldati Inglismaal ja Prantsusmaal avaliku arvamuse küsitlus. Sooviti teada vastajate hinnangut lepituspoliitikale.

1. Millistele argumentidele toetudes võisid vastajad tugineda oma arvamust kujundades? (3 p)

I grupp:.....

II grupp:.....

III grupp:.....

2. Miks neid, kellel arvamus puudus, oli nii vähe? (1 p)

3. Millist vastusevarianti oleksite eelistanud teie? Põhjendage oma valikut. (2p)

Toetaksin grupi arvamust

Põhjendus:

1)

2)

5) TÖÖ DOKUMENDIGA

Küsimused: (12p)

Lugege tekstid ja ülesanded tähelepanelikult läbi. Vastamisel tuginege dokumentidele ja oma teadmistele.

1. Dateerige aastatega vaikiv ajastu. (1 p)

2. Milliseid erinevaid seisukohti Konstantin Pätsi tegevuse kohta allikad kajastavad? (4 p)

Allikas A

Allikas B

Allikas C

Allikas D

3. Millega põhjendab Konstantin Päts oma tegevust (allikas B)? (1 p)

4. Millise hinnangu annab vabadussõjalaste taotlustele Elmar Tambek (allikas D)? (1 p)

5. Tooge oma teadmiste põhjal üks näide vabadussõjalaste poliitilise tegevuse kohta. (1 p)

6. Milliste seisukohtadega riigivanemate märgukirjast nõustuksite / ei nõustuks?

Põhjendage oma seisukohta. (4 p).

I seisukoht

Põhjendus

II seisukoht

Põhjendus

Vaikiv ajastu

Allikas A. Ilmar Raamoti mälestused.

/---/ Režiimi kindlustamiseks algas /---/ puhastustöö kaitseväge ja Kaitseliidu juhtkondades. Kõrvaldati teenistusest või paigutati ümber need, kes olid mingil kujul olnud seotud vabadussõjalaste liikumisega või oma poliitilistes tõekspidamistes pooldanud põhiseadusliku korra taastamist, või kellel puudus tahe, paindumus või oskus end Pätsi režiimi jüngriteks kuulutada. /---/

Ilmar Raamot. Mälestused II. Stockholm, 1991, lk 122.

Allikas B. K. Pätsi raadiokõnest 1. märtsil 1936.

/---/ Ei ole praegu põhjust parteide võitlust ja tegevust ellu kutsuda. Räägitakse, et mina olevat halb jne. Aga mina ei saa mitte tagasi astuda, sest minu asemele ei ole kedagi panna. Valitsus ja valitsust juhtivad jõud ei saa mitte tagasi astuda parteide soovi kohaselt ja parteide esindajaid enda asemele lasta, seepärast, et meie hooldamise aeg ei ole veel lõppenud. /---/ Seepärast olgu täna kõigile teatavaks tehtud, et valitsus ei kiirusta valimiste ettevõtmisega. Need abinõud, mis seni korra alalhoidmiseks maksvusel olnud, jäävad maksvaks. /---/

Päevaleht. 2. märts 1936.

Allikas C. Endiste riigivanemate märgukiri riigivanem K. Pätsile 30. oktoobrist 1936.

/---/ Kui Teie valitsus alustas praeguse valitsemisviisi rakendamist, sündis see ajutise vajaduse tähe all, mille möödudes pidi pöörduma tagasi normaalsete olude juurde. /---/ Meie ei ole mitte ainult juba kolm aastat olnud ilma sõna-, koosoleku- ja ühinemisvabaduseta, mis on õiguslikule riigile eriti tähtsad ja rahva poliitilisele kasvatusel vajalikud, et rahva tahet siduda riigi saatusega, vaid puudub ka tunne sellest, et asi paraneks lähemas tulevikus. /---/

Samal ajal näeme murega, et meie rahva aktiivsus ja riigikaitsetahe lõdveneb. /---/

Valitsusvõimule toeks loodud Isamaaliit on jäänud poolametlikuks organisatsiooniks, millel puudub elav suhe rahvaga. Kuna tal puuduvad aated ja sihid, ei või ta lootagi olla suuteline enda ümber koguma kodanike kihte, üksmeeleks ja ühistundelikuks koostööks maa kasuks, ta ühekülgne propaganda, mis kutsub kodanikke loobuma oma veendumustest ja iseteadvusest, andmata neile mingit positiivset eesmärki, toob kasu asemel aiva kahju. /---/

Ilmar Raamot. Mälestused II. Stockholm, 1991, lk 127—129.

Allikas D. Eesti Vabariigi Presidendi Kantselei ülema Elmar Tambeki mälestustest.

/---/ Millise lõpliku kuju vapsism oleks võtnud, meie ei tea, kuid üks on kindel: ta oleks arenenud samas vaimus ja suunas, mida oleme võinud jälgida teiste samasuguste ühe partei diktatuuride juures. Ses suhtes vapsid ei teinud ega oleks teinud ka hiljem mingeid järeleandmisi ega kompromisse oma tõekspidamise arvel. Teisi poliitilisi parteisid vapsid ei oleks iialgi sallinud oma partei kõrval. Demokraatia oleks olnud Eestis jäädavalt maha maetud. K. Päts taipas õigesti vapsismi ohtu Eestile, mispärast likvideeris selle. /---/

Elmar Tambek. Tõus ja mõõn. 1. raamat. Tallinn, 1992, lk 101.

ERINEVAID OSAOSKUSI KONTROLLIVAD KOMBINEERITUD ÜLESANDED

1. ISELOOMULIK(UD) JOON(ED) JA NÄIDE

Nimetage inimeste igapäevaelu ja olme kirjeldamiseks Nõukogude Liidus neli iseloomulikku joont. Tuginege allikatele ja oma teadmistele. Põhjendage oma valikut. (4 p) *Näited peavad olema seotud erinevate märksõnade või igapäevaelu valdkondadega. Punkti annab näide koos põhjendusega.*

Märksõnad: elamispind, avatus maailmale, raha ostujõud, töötasu, kultuuri tarbimine, vaba aja veetmise võimalused jt.

I iseloomulik joon, näide II

iseloomulik joon, näide III

iseloomulik joon, näide IV

iseloomulik joon, näide

2. KÜSIMUSTELE VASTAMINE TEKSTIKATKE JA OMA TEADMISTE ALUSEL

Poliitiline anekdoot. (4p)

Sirk läinud Soomes hambaarsti juurde. Hammas olnud juba üsna lagunenu. Arst hakanud tõrelema, miks mees varem pole arstima hakanud. "Ei saanud – tulin Eestist, seal ei tohi suud lahti teha!"

1. Millise poliitilise liikumise liider oli Artur Sirk? (1p)

2. Millisest ajajärgust Eesti ajaloos anekdoodis räägitakse? (1p)

3. Tooge välja sellele ajastule kaks iseloomulikku joont. (2p)

1)

2)

3. SÜSTEMATISEERIMINE

Millised märksõnad on seotud Eesti iseseisvumise ja taasiseseisvumisega? Kandke märksõnade numbrid tabelisse: (2 p) *8–10 õiget 2 p, 5–7 õiget 1 p*

1. Suveräänsusdeklaratsiooni vastuvõtmine
2. Rahvusväeosade loomine
3. Iseseisvusmanifesti väljakuulutamine
4. Eesti Kongressi kokkukutsumine
5. Ajutise Valitsuse moodustamine
6. Üleminekuperioodi väljakuulutamine

7. Maaseaduse vastuvõtmine
8. Päästekomitee moodustamine
9. Rahvarinde moodustamine
10. Põhiseadusliku Assamblee moodustamine

Eesti iseseisvumine	Eesti taasiseseisvumine

4. ORIENTEERUMINE AJAS

Rühmitage antud märksõnad EESTI NSV kohta. Kandke sobivasse lahtrisse vastav täht (5 p)

*Kõik õiged - 5 p, 9 õiget – 4 p, 8 õiget – 3 p,, 7 õiget – 2 ,. 6 õiget – 1 p.
Märksõnad ei jaotu antud perioodide vahel ühtlaselt.*

- A. Laulev revolutsioon
- B. Metsavendlus
- C. Karl Vaino
- D. “kuldsed kuuekümnendad”
- E. kakskeelsus eestlaste jaoks
- F. Interrinne
- G. EK(b)P VIII pleenum
- H. “40 kiri”
- I. Rahvamajandusnõukogud
- J. Sundkollektiviseerimine

STALINISM	
SULAAEG	
STAGNATSIOON	
UUS ÄRKAMISAEG	

5. VÕRDLUS: SARNASUSED JA ERINEVUSED

Mille poolest sarnanesid ja milles erinesid 19. sajandi rahvuslik liikumine ja uus ärkamisaeg 1980. aastatel? Leidke kaks sarnasust ja kaks erinevust. (4 p)

Sarnasused:

- 1)
- 2)

Erinevused:

- 1)
- 2)

6. VALIK JA PÕHJENDUS

Nimetage Saksamaa kaks sammu, mis viisid Teise maailmasõjani. Põhjendage oma valikut. (4 p) sündmus 1 p, koos selgitusega 2 p

I sündmus

Põhjendus

II sündmus

Põhjendus

7. PAARIDE ÜHENDAMINE

Eesti haldusjaotuse muutumine.

Ühendage paarid. Kirjutage number õigesse ruutu. (3p)

kõik õiged 3 p, 3-4 õiget 2 p, 2 õiget 1 p

1. Sakala maakond

☐ Eesti ala 1200

2. Tallinna oblast

☐ Eesti ala 1400

3. Pärnu vojevoodkond

☐ Eesti ala 1600

4. Tartu piiskopkond

☐ Eesti ala 1783

5. Paldiski maakond

☐ Eesti ala 1920

☐ Eesti ala 1952

8. AJALINE JÄRJESTAMINE

1. Millised sündmused toimusid enne, millised pärast Balti ketti? Märkige ristike tabeli õigesse lahtrisse. (2 p)

Kõik õiged 2 punkti, 4-5 õiget 1 punkt

enne	Sündmused	pärast
	IME kontseptsiooni avaldamine	
	Eesti Kongressi kokkukutsumine	

	Eesti Vabariigi iseseisvuse taastamine	
	Suveräänsusdeklaratsiooni vastuvõtmine	
	Rahvarinde asutamine	
	Eesti krooni kasutusele võtmine	

2. Valige üks tabelis toodud sündmus ja põhjendage selle olulisust taasiseseisvumise seisukohalt. (1 p)

Sündmus:

Põhjendus:

3. Nimetage üks valitud sündmusega seotud isik ja selgitage tema rolli selles. (2 p)

Isik:

Selgitus:

9. OMA ARVAMUSE KUJUNDAMINE JA SELLE PÕHJENDAMINE ARGUMENTIDE VÕI NÄIDETEGA

Mil määral olete nõus järgneva väitega? Põhjendage oma seisukohta nelja argumendi või näitega. (4 p)

Väide: Esimese maailmasõja järgsed rahulepingud olid ebaõiglased ja põhjustasid uue sõja.

Nõustun

ei nõustu

Põhjendus:

1)

2)

3)

4)

10. MÕISTE SELGITAMINE

Selgitage mõiste ja tooge selle kohta kaks näidet. (3 p)

Võidurelvastumine

..... I

näide

.....

II näide

.....